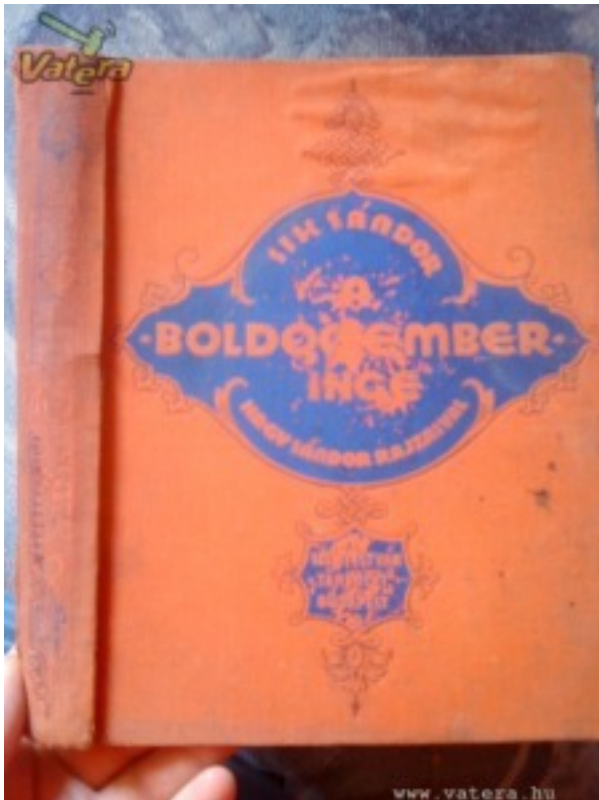

A BOLDOG EMBER

Mátyás mellett élt a legmegbízhatóbb belső embere, aki nélkül a király soha nem ment messzire. Egyszer, valami rossz italú víztől Mátyás bizalmasa olyan kólikát kapott, csak halt meg. A földön fetrengve sanyargott. Utolja felé már a szemét sem tudta fölnyitni, a kaszás is ott haptákolt a háta mögött, amikor a szomorú hírt hallva egy kuruzsló jelentkezett, hogy á tudja a gyógyírt.

„Az ország legboldogabb emberének az ingét hozzák, adják rá, életben marad.”

A király kíséretének száz lovasa ezerfelé szaladt a boldog ember inge után. fölhajtottak ungot, berket, boldog embert nem találtak, olyat se, aki annak hazudta volna magát.

Nagy orracsüngesztve hazafelé tartott a boldogemberinge-kereső küldöttég, amikor a szegedi kopárosokon át Buda felé ballagva hallják ám, hogy szépséges tilinkószó bukdácsol fülükhöz a homokbuckák ballangóival versengve. A király küldöttsége csakis okosokból verbuválódik. Azt gondolták, aki pikuláz, az jókedvű, aki jókedvű, az a boldog.

Odamennek, hát egy juhászlegény fújja a pikuláját. Kérdik tőle, boldog-e.

A bojtár teketória nélkül válaszol: - Az vagyok tetőtől talpig!

- Mi teszi a boldogságodat?

- Szépen süt a nap, jókor járnak az esők, jó harapó mezők terülködnek, gyarapodnak a juhok, vastagszik bundájuk, bőven adják a tejet.

A király futárai térdenállva kérték a boldog juhászlegény ingét, zacskószám kínálva érte a számolatlan aranyakat.

Akkor a bojtár kigombolta mellén a kopottas szűrdolmányt, ami alól teste puszta bőre fehérlett elő.

Így halálozott el a király legjobb embere, a boldog ember inge híján.

A BOLDOG EMBER INGE

A Mester és ifjú tanítványa már napok óta vándorolt, de nem értek lakott területre.

A tanítvány nyugtalan volt. Egy nagy erdőn keresztül vándoroltak, ahol még erdei ösvények is alig voltak. Nagyon megörültek, amikor a fák lombjai között átszűrődött a napfény. Egy kis erdei tisztásra jutottak. A tisztás közepén kis faházikó állt. A ház mögül fütyörészés hallatszott...

A ház lakója, egy tagbaszakadt ember éppen fát hasogatott. Amikor meglátta a Mestert boldogan ment a köszöntésére. A Mester megáldotta.

- Kérlek, Uram, jöjj szerény hajlékomba, tiszteld meg házamat.

Leültetett a vendégeket a házban. Hozott nekik friss forrásvizet, némi gyümölcsöt. A tanítványnak feltűnt, hogy folyamatosan mosolygott az ember.

- Miért olyan vidám? – kérdezte a tanítvány a Mestert.

- Kérdezd meg tőle – mosolygott a Mester, de az ember már válaszolt is: Miért ne lennék vidám,

amikor boldog vagyok.

- Itt, a sötét erdő közepén?

- Persze. Nézz körül! Mindenem megvan. Van kicsiny házam, ahol elférek, van ennivalóm, az erdő megterem minden gyümölcsöt. Mi kell még nekem? Boldog vagyok itt...

A Mester is megszólalt: Olyan vagy te barátom, mint az a boldog ember, akiről egy szép történet szól...

- Meséld el, Mester! – kérlette a tanítványa.

- Nos, réges-régen élt egy király, aki nagyon beteg lett. Összehívták az ország orvosait, tudósait, de senki sem talált gyógyírt a király bajára. Volt, aki köpölyözést ajánlott, más eret vágott volna, a harmadik gyógyfüvek főzetével itatta volna a királyt. De bizony nem használt semmi. A király egyre betegebb lett. Végre jött egy bölcs, aki csak annyit javasolt: A király búskomor, azért beteg. Egy módon gyógyulhat csak meg, ha magára veszi egy boldog ember ingét.

Nosza, összehívták a palota minden lakóját: a király családtagjait, a minisztereket, szolgákat. Mindenkit. A király főminisztere felszólította az embereket, aki maradéktalanul boldog, adja az ingét a királynak.

Adta volna mindenki, szerették volna, ha a király meggyógyul, de bizony az emberek, amikor magukba néztek, be kellett vallaniuk, hogy bár életük jó, nem boldogok maradéktalanul. Ezért a király fia, ki igazán szerette volna, hogy királyapja meggyógyuljon utasította a katonákat, kapjanak lóra és járják be az országot. S aki talál egy boldog embert, kérje el ingét. A király fia maga is elindult keresni egy boldog embert.

Teltek a napok, a hetek és egyre betegebb lett a király. Sorra tértek vissza a katonák, akik elmondták, hogy bejárták az ország minden zeg-zugát, de boldog embert bizony nem találtak sehol. Szomorúság telepedett a királyi udvarra.

A király fia is hosszú utat bejárt, kérdezett öreget és fiatalt, boldog-e? Kérdezett fiút és leányt, földművest és katonát, boldog-e. De maradéktalanul senki sem volt boldog. Csüggedten tartott hazafelé, útja egy erdőn keresztül vezetett. Egy kis tisztáson egy kunyhóból boldog füttyszó hallatszott ki, úgy, mint ahogy mi hallottuk e derék ember füttyörészését. A király fia bezörgetett az ajtón:

- Ki az? – hallatszott belülről.

- A király fia vagyok!

- Légy üdvözölve királyfi, miben segíthetek?

- Egy boldog embert keresek.

- Ne menj tovább, királyfi. Én boldog ember vagyok!

- Akkor kérlek, segíts nekem! Apámuram beteg, s egy bölcs azt mondta, a király gyógyulhat meg, ha magára veszi egy boldog ember ingét. Kérlek, ha igazat mondasz, és valóban boldog vagy, add ide az inged, hogy elvihessem a királynak...

Nyílt az ajtó és egy öreg, félmeztelen ember lépett ki az ajtón: Királyfi! Elégedett és boldog vagyok. Nem kívánok semmit az élettől, de olyan szegény vagyok, hogy bizony még egy ingem sincs...

Illyés Gyula: A BOLDOG EMBER INGE

Sik Sándor könyve - Mese hét részben - A Szent István Társulat kiadása

Szinte fizikailag, magának a fülnek jól esik, ha az ember tiszta, hibátlan magyar verselést hall a mai «forma-problémáktól» zajos irodalomban. Az ember akaratlan is fölfigyel, különös jóérzés tölti el, mint idegenben, ha a tömegben egyszerre csak magyar szavak ütnek meg a dobhártyáját. Élvezi a nyelvet. És még jobban élvezi, ha költő ajkáról hallja. Sik Sándor kitűnően megtanult magyarul.

Megtanult? Mintha ebben a megállapításban egy kis lebecsülés rejlene: az anyanyelvét öröklő az ember, azt nem kell megtanulni, sőt nem is lehet. Aki a magyar nyelv állítólagos letéteményese: a földművelő magyarság köréből származik, az tudja legjobban, hogy a kifejező, az olvasásra szánt nyelvet mennyire is tanulni kell. A nép megőrizte a nyelv ízét, színét, meglepő fordulatait (amit szintén érdemes minél nagyobb mennyiségben elsajátítani), de a nyelv konstrukciójából, a szintaxisból vajmi keveset. Ennek őrzése, ápolása az irodalom dolga. Sik Sándor megtanult magyarsága ellen tehát semmi kifogás sem eshetik addig, míg ez a megtanultság nem megy odáig, ahol a tanítvány többet akar tudni a mesterénél. Egész odáig, ahol túlságba vive a szorgalmat, olyan fordulatokat alkalmaz, amelyek a nép ajkán ugyan, egyes kifejezésekben igen elevenen hangzanak, de melyek általánosítása mégis mesterkéltnek hat. Így Sik Sándor előszeretettel használja az el-, ki-, be- igekötők helyett a meg-et. «Hát akkor a kardom mire hogy megvontam» - mondja egy helyütt, ahol a kard kivonásáról van szó.

De ezek a - különben elég ritka - túlzások alig zavarják verselésének hagyományos tisztaságát és eleveenségét. A kifogástalan ritmusban és rimekben írt sorok elbájolják, szinte elzsongítják a fület, frissen viszik a tekintetet, egységet adnak a mondanivalónak, mondhatnám, hogy szerkezetet. E csillogó nyelvi és költői szépségek úgy fogják össze ezt a hét részből álló mesét, mint az abroncsok. Nélkülük a költemény annyi részre esne szét, ahányból a szerző nagy akarattal, mondhatnánk erőszakkal, összerakta.

A boldog ember inge arról a boldogtalan királyról szól, aki - mint gyermekkori meséskönyvünkben tudhatjuk - akkor gyógyul meg, ha egy boldog ember ingét öltheti magára. A történetet a mesemondókon kívül több író, köztük Anatole France is, feldolgozta, több-kevesebb változtatással.

Sik Sándor a magyar mesevilág földjébe ültette ezt az idegen magot. Magyar nevet, magyaros gesztusokat adott az alakoknak. Majd mikor azok az új miliőben és új köntösükben mozogni kezdtek, nem elégedett meg azzal, hogy a mese atmoszférájában éljék le szerény életüket, hanem végigvezette őket a keresztény morál problémáin, majd a felvilágosodás korának problémáin, majd a jövő, az állítólagos gép-korszak problémáin és még több közkeletű kérdés-törmeléken. Így aztán végül az aránytalanná nőtt elbeszélés mese is, nem is, utópia is, morális tanköltemény is és egyik sem. Alakok tűnnek fel, akik ennek a fárasztó körutazásnak csak egy-egy szakaszát bírják ki, aztán kidűlnek. A főszereplőket is csak a szerelem mindig bevált köteléke tudja a történet végéig segíteni. Kimerülten omolnak egymás karjába, érzik tán, az olvasóval együtt, hogy nem sok értelme volt hosszas bolyongásaiknak, szenvedéseiknek.

Valóban nem sok. A történet végén, mikor az olvasó a gondos és ismétlem költői és egyes helyeken a művészet legtisztább magaslataira emelkedő nyelvezet hatása alól felocsúdik, nehezen érti meg, hogy miért járt azokon a területeken, amelyekre a szerző vezette, noha azokra tán külön-külön szívesen gondol vissza, mint egy gyors kéjutazás tájaira, helyzeteire és eseményeire.

Az út, a mű eszmei alapvonala, annyi kanyaron, szoroson, útvesztőn át vezet, hogy az olvasó már az út közepén elfeledi, honnan is indult, mit várt a kalauztól. A boldog ember ingének keresésében a szerző elvándoroltatja Csongor és Tünde álmvilágába, Wells gépországába, kicsit az Ember Tragédiájába, fárasztóan magyarázva azt, ami az első stációk után is nyilvánvaló, hogy nem a pénz, nem a bölcsesség, nem a jövőbe vetett hit, nem a szegény nép pártolása tesz boldoggá (a végtelenségig lehetne sorolni azt, hogy mi nem tesz boldoggá), hanem a szamaritánság, melynek gyakorlásáért a mesében a királyfi el is veszi jutalmát. Ez az egyszerű morál azonban nem elég erős fonál ahhoz, hogy ennyi és ennyire telezsufolt képet egymáshoz fűzzön. A képek önmagukban szervesek, tiszták, csak egymás mellett hatnak úgy, mint az egymást nem kiegészítő színek. Lírai, patétikus lírai tehetség teremtette őket s nem komponáló tehetség, amire pedig tán egy műfajban sincs annyira szükség, mint a mesében. Ez a talentum csak egy-egy mély lélekzetre van beállítva. De erejét akkor is hangja rezgésében, tompításában, emelésében tudja igazán kifejtetni; épp azért akkor tud legkifejezőbb, leghatásosabb és legegényibb lenni, mikor a mondanivalóval szinte nem is kell törődnie. Ürügy kell neki, hogy szólhasson.

Ilyenfajta lírával van sűrítve ez az alkotás. Ha távolról is, emlékeztet a parnasszisták személytelennek tűnő lírai hevületére. A költő egy tájról beszél, kentaurok szaladásáról, újra egy tájról, újra egy elképzelt mitológiai jelenetről, amit különben mindenki ismer és az ő óvakodó fájdalma vagy öröme csak a szavak vontatottságából vagy lüktetéséből, a költői képek színezetéből tűnik elő. A nyelv ünnepli magát, maga a beszéd, a hang lesz költészet. Minden más elem rovására, de a maga erejének bizonyosságára.

Nyugat · / · 1930 · / · 1930. 15. szám · / · IRODALMI FIGYELŐ ·